

deven les *estremeres* e los albeylons e les clavegueres, car per les leegees solen venir moltes vegades pestilències e molts mals», «tot hom pot fer claveguera *estremera* en son alberc», *CostTort* (ed. Ol., pp. 127, 126). +*Estremerar* pall. (*astremérá*) 'llaurar (un camp) fins a l'extrem' (operació penosa), Vall d'Assua (Altron, 1959).

Extremista [DFa., no DOrt.]; *estremisme* [id.].

Extremitud [estr- S. XVII, DAG.]³ 'convulsió': se sol explicar com a derivat d'*extrem* en el sentit de 'darreres convulsions d'un moribund' (DFa., *AlcM*: aquest cita un text de 1650 on significa 'situació de perill'), però hi ha alhora encreuament amb el verb *estremir-se*, car més sovint s'aplica a 'estrebades' o 'convulsions' de persones sanes: «li acostó l'escudella --- y encara no la ha tinguda als llavis ja ha fet una estremitut, i fora basca», EmVilanova (*Del meu tros*, 15); també en obres de Coromines i la terminació *-itud* correspon millor a un verb en *-ir* que a un nom o un verb en *-ar*. *Extremós* [c. 1890, mall., Bulbena, 1905], *extremositat* [1893].

CFR.: *Extremunció* [*strema unció*, 1545, *AlcM*; cf. *estremera unció*, *VidesR*, supra]; *extremunciar* («evitar de dir --- *experunciar* per dir *extramunciar* o *perenoliar*»; «combregar --- *extremunciar* lo malalt: sacro oleo inungere aegrotum; ja és *extremunciat* o *perenoliat*», OPou (*ThPu.*, 241); *extremunciador*. *Extrinsc* [c. 1500, Cauliac], del b. ll. *extrinscūs*, *-a*, *-um*, adj., definit «de foris» per Iohannes Ianuensis, i usat per Dante (*De Vulg. Eloquio* II, iii, 5), mentre que en llatí clàssic *extrinscūs* només és un adverbi ('fer una cosa) de la part de fora', format amb *secus* 'al llarg de' i un *extrim, antic adverbi perdut, que tenia el mateix sentit que *extra*. Sobre si hi va haver un adv. antic *estrós* equivalent de l'oc. ant. *a estrós* i provinent d'EXTRORSUS, veg. la nota 5 a les *VidesR* (204r1, i el gloss.).

Ecto- forma prefixada de l'adv. grec *ἐξτός* 'fora', parent del ll. *exterus*: d'on *ectoderma*, *ectoparàsit*, *ectozou*, etc.

Amb el llatí *extra-* es formaren: *extrajudicial*, *extralegal*, *extraplà*, etc. i d'altres de menys importants, o bé els que hem inclòs en l'article corresponent al segon membre, com *extraordinari* a *ORDRE*, *extravasarse* a *VAS*, etc.

Estrany [S. XIII: Jaume I, Llull, *CostTort.*, etc.], del ll. *EXTRANĒUS* 'exterior', 'aliè', 'estranger'; en el sentit de 'foraster (a una població, a una nació, etc.)': «anam a Almenara, e trobam tots los sarraïns, levat l'alcayt del castell, lo qual tenia per Çahen; en què podia haver tro a 20 hòmens *estranyis*, ab ell; e dixeren-nos tots los sarraïns de la vila e del terme qui eren aquí, que ns retriem les torres --- e que fòssem segurs que ls pendriem», Jaume I (§ 245, Ag., p. 291); «aquest priviletge conté que negun hom, *estrany* o privat, no gos vi *estrany* portar --- dins Vilafranca, per rahó de vendra», 1324, Cartoral de Vfr. de Conflent (4v); «la terça manera de gents --- s'apellen *estranyis*; e aquests són en dues maneres, car alguns són *estranyis* de locs, altres *estranyis* de leys: *estranyis* de loc són

aquells qui no han habitació en lo Regne o en la Ciutat, o en lo loc on són dits *estranyis*»; «havem a dir dels *estranyis* de ley, axí com són juheus e serrahyns e altres infeels», Eiximenis (*Regiment*, cap. 163, 166); «entenem, emperò, e declaren los dits conseyllers e prohòmens que tot hom e tota fembra és entès que sia *estrany* o de lengua *estranya*, que no sia natural de les terres del Sr. Rey d'Aragó o del Rey de Malorcha», *Li. de Delib.* del Consell barceloní a. 1323, 35.

D'altra banda 'aliè, pertanyent a una altra persona': «Lucrècia --- après que --- Sexto, fill de Tarquino, l'havia per força carnalment coneguda, se més un coltell per lo ventre --- pus meravellador és que loador, però, e esquivador és, en nosaltres crestians, ço que féu, car punint lo pecat *estran* en lo seu cors, matà aquell», BMetge.⁴ 'Sorprement, que causa *estranyesa*': «Dix Orfeu --- digna cosa és que jo call, e que la conclusió sia tua. --- Ladoncs jo m'enfelloñí fortment, e diguí a Tirèsias: —D'*estranya* manera e digna de gran reprehensió uses: ¿no t bastava prou que haguesses fet callar lo senyor Rei d'açò que m volia dir, e ¿encara m torbes Orfeu?», *Somni* III (*NCL*, 90.11; *Riq.*, 266.6).

Amb aquesta acc. apareix ja en trobadors catalans del S. XIII, en el terme quasi-tècnic *motis estranyis*, *vers estrany*, per a certes expressions extraordinàries o de forma rebuscada: «lor sens non és / mas en apenre joxc partitz / e cascús motz *estranyis* qu'om ditz / als peccs que ls tenen aut e car», Ramon Vidal de Besalú (*Abril issi' e mais intrava*, v. 1586), on té un significat com el del fr. *calembour* o el cast. *retruécano*; i Cerverí de Girona titula *Vers estrayn* una composició escrita en una espècie de «llenguatge de la p», on els sons paràsits canvien de cobla en cobla (n.º 38 del Canç. de Saragossa, f.º 13v); terme tècnic que imita dels nostres trobadors J. Ruiz, *Arx.* de Hita, quan es vanta d'haver aplegat en el *Libro de Buen Amor*, «fables e versos *estranyos*» (veg. la nota a la meua ed., estr. 1634d i cf. M. Morreale, *RFE* xxxvi, 310-7).

Modernament: «De prompte, a un terratrèmol que 's juny ab la tempesta, / l'idol s'ensorra en grífol d'aygua llotosa y sanc, / ensems qu' —*estrany* prodigi! — li lleva un llamp la testa, / a trossos y ennegrida, fent-la rodar pel fanc», *Atl.*, 108; «dinaren juntes, ab alegria en elles *estranya* d'un temps ensà», NOLLER (Pap., 139).

Estranyar [Llull] 'separar, allunyar' sigui com a tr. (Llull, *Cont.* en *AlcM*) o com a refl.: «error és en lo món: defalliment és de caritat e de devoció, e *stranyada* s'és de nós valor» (*Blanq.*, *NCL*, II, 127.19). Modernament és freqüent sobretot en construcció refl.: «tot l'embalum que duya en son esperit se desféu com foc de palla, davant l'acullida purament oficinesca que li féu lo vicari, prou avesat a casos consembants per a *estranyar-se'n*», NOLLER (Pap., 139); «s'*estranyen* de veure algun foraster», Massó Torr. (*Croquis Pir.*, 39); d'on *estranyat*, *-ada*: «la quitxalleta m'atreya, y no'n passava ni una per vota meu, a tret de mà, que no li fes una festa, tocant-li la cara y saludant-la ab rialletes: moltes se quedavan *estranyades* y s'es tombavan a mirar», EmVilanova (*Monòlegs*, 42); també com a